

Klimat- och näringslivsdepartementet	Vår referens/dnr:
Rättssekretariat 2	2025-115
kn.remissvar@regeringskansliet.se	
susanne.classon@regeringskansliet.se	Er referens/dnr:
kn.rs@regeringskansliet.se	KN2025/01042

2025-08-29

Remissvar

En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU 2025:14)

Svenskt Näringsliv har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerade betänkande och vill anföra följande.

Sammanfattning

Svenskt Näringsliv kan inte tillstyrka förslagen i betänkandet.

Frågan om sanktionssystem och straffrättsliga sanktioner är viktig. Svenskt Näringsliv är starkt engagerat i arbetet mot brottslighet och särskilt organiserad brottslighet. Det är något som är till skada för landet och kan ur ett rent näringslivsperspektiv snedvrida konkurrensen. Det behöver därför bekämpas med kraft.

I alla situationer där staten ska använda sig av maktmedel mot enskilda, inte minst genom straffrättsliga förfaranden, krävs det dock att såväl problem som lösningar är väl utredda och motiverade för att grundläggande rättssäkerhetskrav inte ska riskera att åsidosättas. Svenskt Näringsliv anser att utredningen på ett övergripande plan brister i dessa hänseenden, vilket specificeras nedan.

Ställningstagandet i de övergripande delarna innebär inte Svenskt Näringsliv anser att alla delar av förslaget är dåliga. Ställningstagandet innebär inte heller att Svenskt Näringsliv principiellt motsätter sig skärpningar och ökad effektivitet. Tvärtom kan det vara viktigt av skäl som berörts ovan. För att det

ska vara möjligt för Svenskt Näringsliv att stödja ett sådant förslag behövs dock ett bättre underlag än det föreliggande.

Inledning

Svenskt Näringsliv konstaterar att näringslivet inte varit representerat i särskilt hög utsträckning i utredningen trots att medlemsföretag från i stort sett alla branscher kan beröras av reglerna. Det hade varit rimligt att ha en bättre representation från branscher och företag för att kunna utvärdera såväl effektiviteten som eventuella problem med de lösningar som utredningen övervägt. Som det är nu kan alltså ofrivilliga problem uppstå, vilket knappast är rimligt på straffrättens område som ofta berör grundläggande rättssäkerhetsprinciper.

Tillstånd för miljöfarlig verksamhet ska kunna vägras

Utredningen anför att det borde införas vandelskrav utöver de krav som kan ställas i en tillståndsansökan. Det skulle i så fall innebära ytterligare ett moment som ska tillföras en redan idag kritiserad tillståndprocess och kan innebära ytterligare tidsutdräkt.

Det är dock inte Svenskt Näringslivs primära invändning mot förslaget. Förutom att den sökande bland annat inte ska vara i konkurs, eller underkastad näringsförbud vill man införa krav som kan innefatta inte obetydliga inslag av godtycke såsom "inte har visat skötsamhet i ekonomiska angelägenheter", "i övrigt vara lämplig" eller ha tidigare uppfyllda skyldigheter eller underlåtit att söka tillstånd. För de grundläggande kraven om bland annat konkurs och näringsförbud måste man fråga sig vad en ytterligare bedömning ska tillföra när det redan är förutsättningar för att få driva bolag. Hur många verksamheter som bedriver miljöfarlig verksamhet som enskild firma, där detta skulle kunna vara relevant, framgår inte.

Kraven väcker frågor om vilka kriterier som ska gälla för begrepp som "inte visat skötsamhet" eller "i övrigt". Tidigare har regler utmönstrats ur miljöbalken då förutsebarheten ansetts otillräcklig när enskilda inte kunnat utläsa vilka krav som kan ställas. Just för vandelskrav är det inte orimligt att det ska vara tydligt i lagstiftningen vilka krav som ska uppfyllas för att tillstånd ska meddelas.

Vidare förefaller det som att kraven ska kunna ställas även för anmälningsspliktiga verksamheter vilket innebär att man indirekt inför ett tillståndsförfarande även där.

Slutligen borde det vara ett rimligt rättssäkerhetskrav att specificera tidsfrister för krav som kan ställas vid vandelsprövningen. Ska en person som tidigare varit dömd för brott inte vara lämplig och i så fall hur länge? Samma sak gäller för den som inte visat skötsamhet, haft ouppfyllda skyldigheter eller någon gång underlåtit att söka tillstånd. I det sista fallet är det oklart om det gäller såväl av oätsamhet som med uppsåt.

Möjligheterna att upptäcka miljöbrottslighet ska förbättras

Det föreslås att tillsynsmyndigheten ska få tillgång till belastningsregistret för vandelsprövningen. Tillgång till registret är normalt starkt begränsad. Man behöver fråga sig varför just brottslighet som hänger samman med miljöfarlig verksamhet ska ge denna tillgång när inte minst organiserad brottslighet kan bedrivas i bolagsform med helt andra inriktningar.

Möjligheterna att utreda miljöbrottslighet ska förbättras

Utredningen anför att Polismyndigheten borde ansvara för en nationell samverkansfunktion och länsstyrelserna för en regional samverkansfunktion för att bättre kunna utreda miljöbrottslighet.

Det är en stor organisation som utredningen föreslår, som kommer att kräva resurser av redan pressade myndigheter. Det verkar orimligt att detta ska kunna ske utan tillskott av resurser. Därför behöver man fråga sig vad denna organisation ska kunna tillföra som inte kan upptäckas inom ramen för den ordinarie tillsynen, som i och för sig också skulle kunna behöva resurstillskott. Vidare är inte behovet av utredningsresurser visat i utredningen. Visserligen pekar man på den globala situationen och att det förekommer organiserad brottslighet men man inleder också med att konstatera att det inte finns en tydlig bild i Sverige. Man tar upp som problemområden avfallshantering, artskydd, illegala växtskyddsmedel och förbjudna växthusgaser. Detta är allvarlig brottslighet men frågan kvarstår om den stora organisation man föreslår är proportionerlig. Särskilt med tanke på att många verksamheter som berörs borde falla in under den ordinarie tillsynen. Det vore därför mer rimligt att i första hand fokusera på att stärka denna. Enligt Svenskt Näringsliv behövs det mer utredning och fakta om problemet om den föreslagna nya organisationen ska kunna motiveras.

Miljösanktionsavgifter ska användas i flera fall

Utredningen påtalar att den miljöbrottslighet som i dag leder till lagföring till stor del är mindre allvarlig. Samtidigt menar man att det finns starka

indikationer på att det förekommer grov miljöbrottslighet med kopplingar till organiserad brottslighet.

Utredningen bedömer att ett ökat och snabbare sanktionsbeläggande kan antas leda till förbättrad regelefterlevnad och därmed i förlängningen till ett bättre skydd för miljön.

Utredningen menar vidare att onödigt mycket straffsanktioneras istället för avgiftsbeläggs.

Svenskt Näringsliv ställer sig tveksamt till utredningens slutsatser.

Påståendet om grov brottslighet tycks motsägas av slutsatsen att det mesta som lagförs är mindre allvarligt och man konstaterar också att det inte finns någon samlad bild. Utevaron av lagföring av grova brott kan knappast vara en indikation på att systemet brister utan kan lika väl tolkas som en indikation på att det är ovanligt. Även om det är en allmän kunskap att det förekommer brottslighet i en sektor behöver omfattningen och problemen kunna ledas i bevis. Av medierna får man i och för sig känslan att det just inom avfallshanteringsområdet finns kopplingar till organiserad brottslighet men eftersom avfall och hantering definieras extensivt behöver man kunna precisera bättre var problemen finns och vilka åtgärder som kan tänkas effektiva innan lägger fram förslag som kan träffa även seriösa aktörer i många branscher.

Utredningens bedömning att ökad användning av sanktionsavgifter kan antas leda till bättre regelefterlevnad känns ytterst tveksamt, med hänsyn till hur det sett ut historiskt när vi hade fler avgifter, och har sannolikt mycket liten effekt på organiserad brottslighet. Inte minst eftersom avgifter bör användas för andra ändamål än uppsåtliga brott. Därför får man anta att man med sanktionsavgifterna vill träffa andra aktörer. Om det ska vara rimligt behöver behovet påvisas bättre än i utredningen.

Utredningens förslag till sanktionsväxling från straff till avgift ter sig något historielöst. Tidigare var utrymmet för avgiftsbeläggande mycket större men ledde till problem då avgifterna ansågs rättsosäkra och mycket ofta inte stod i proportion till regelöverträdelsen. Till slut vägrade vissa kommuner att utfärda avgifterna eftersom man ansåg att det inte var rimligt. Därför valde man att föra över allvarliga frågor till strafflagstiftningen som gav bättre utrymme för individuella bedömningar samtidigt som andra sanktionsavgifter försvann.

Trots det sagda kan det vara rimligt att föra över mer till administrativa förfaranden än straff, då det senare ofta upplevs mer påfrestande för framför allt mindre företagare som känner sig stigmatiserade redan av en förundersökning. Emellertid läker inte utökade möjligheterna till befrielse och nedsättning den rättsosäkerhet som tidigare var problemet. Sanktionsavgifter

brukar förbehållas fall där blankettstraffbud är lämpliga, det vill säga i fall där man inte ska göra några individuella bedömningar eller avvägningar, något utredningen alltså anser rimligt genom befrielse eller nedsättning av avgifter.

Önskar man från statsmakternas sida gå vidare med förslaget är det Svenskt Näringslivs uppfattning att det vore rimligt att man diskuterar med näringslivet såväl behov som omfattning av avgiftssystemet och storlek på avgifter.

Det ska införas en ny miljöstrafflag

Utredningen föreslår att det inrättas en ny miljöstrafflag.

Svenskt Näringsliv har inte kunnat ta ställning till lagstiftningen i sin helhet, men anser det tveksamt att genomföra förslaget. Det är svårt att se i vilken utsträckning den nya lagstiftningen skulle förhindra organiserad brottslighet bättre än dagens lagstiftning.

I ett avseende vill Svenskt Näringsliv dock göra ett påpekande.

Utredningen vill införa ett nytt avfallsbrott i § 4. Till att börja med känns det ytterst märkligt att införa straffbestämmelser för där åklagaren inte ska behöva visa skada. Vidare är formuleringen utformad så att skönsrättsliga bedömningar kan göras, vilket gör det svårt att förutse vad den straffbelagda gärningen omfattar. Något som för övrigt var ett problem i tidigare bestämmelser och som Miljöbalkskommittén utredde och anmärkte på.

SVENSKT NÄRINGSLIV

Nicklas Skår